

УДК 334.71:[33.02+316.4.063

МОДЕЛЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДИНАМІКИ ПІДПРИЄМСТВ

Дідик А.М., к.е.н.

Національний університет «Львівська політехніка»

У статті обґрунтована важливість та необхідність застосування динамічного підходу до управління інноваційними процесами підприємств для забезпечення їхнього полікритеріального розвитку з використанням інноваційних важелів. Відповідно до поставленої мети запропоновано модель забезпечення інноваційної динаміки підприємств, що передбачає реалізацію низки етапів, а саме: формування інформаційної бази забезпечення інноваційної динаміки; аналізування внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства; аналізування та прогнозування інноваційної політики держави; прогнозування інноваційного середовища та поведінки його суб'єктів; ідентифікування фактичної інноваційної позиції підприємства; діагностування сильних та слабких боків, а також можливостей і загроз покращення інноваційної позиції підприємства; виявлення проблемних зон покращення інноваційної позиції підприємства та їхнє ранжування за пріоритетністю; ідентифікування наявного та потенційного ресурсного забезпечення усунення виявлених проблемних зон покращення інноваційної позиції підприємства; формування планових показників покращення інноваційної позиції підприємства; вибір альтернативних заходів інноваційної поведінки для покращення інноваційної позиції підприємства; обґрунтування доцільності заходів інноваційної поведінки для покращення інноваційної позиції підприємства; формування програми заходів інноваційної поведінки для покращення інноваційної позиції підприємства; реалізація заходів інноваційної поведінки для покращення інноваційної позиції підприємства; оцінювання ефективності заходів інноваційної поведінки для покращення інноваційної позиції підприємства; систематичне ідентифікування фактичної інноваційної позиції підприємства. Окрім етапів, у наведеній моделі виокремлено підготовчу, основну та завершальну стадії, блоки комунікативно-інформаційного забезпечення інноваційної динаміки, а також принципів, суб'єктів, цілей, об'єктів та функцій такого забезпечення. Це створює передумови для формування програми та реалізації заходів покращення інноваційної позиції підприємств на ринку.

Ключові слова: інноваційна динаміка, інноваційна поведінка, інноваційна позиція, модель, підприємство.

UDC 334.71:[33.02+316.4.063]

THE MODEL OF PROVIDING ENTERPRISES' INNOVATIVE DYNAMICS**Didyk A., PhD in Econ.Sc.***Lviv Polytechnic National University*

The article determines the importance and need for applying dynamic approach to the management of enterprises' innovative processes to ensure their multicriteria development with the help of innovative instruments. In accordance with the set goal, it proposes the model of providing enterprises' innovative dynamics that involves implementation of a number of stages, namely forming information base of providing innovative dynamics; analyzing internal and external environment of the enterprise; analysis and anticipation of state innovation policy; anticipating innovation environment and behaviour of its subjects; identifying actual innovative position of the enterprise; diagnosing strengths and weaknesses of each side as well as opportunities and threats of improving enterprise's innovative position; identifying problem areas of improving enterprise's innovative position and arranging them by priority; identifying existing and potential resource support to eliminate identified problem areas of improving enterprise's innovative position; forming targets for improving innovative position of the enterprise; selecting alternative measures of improving innovative position of the enterprise; determining expediency of innovative measures for improving innovative position of the enterprise; forming program of measures to improve enterprise's innovative position; implementation of innovative measures to improve the innovative position of the enterprise; evaluating the effectiveness of measures to improve the innovative position of the enterprise; systematic identification of enterprise's actual innovative position. In addition to these steps the model points out preparatory, primary and final stage, communicative and informational blocks of implementing innovative dynamics as well as principles, subjects, aims, objects and functions of this implementation. This creates prerequisites for the formation of program and the implementation of measures to improve innovative position of enterprises in the market.

Keywords: innovative dynamic, innovative behaviour, innovative position, model, company.

Актуальність проблеми. Інновації та інноваційний розвиток є невід'ємною передумовою ефективності діяльності суб'єктів підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки. Підприємства впроваджують інновації для збереження і покращення своїх ринкових позицій, здобуття нових ринків збуту продукції, підвищення рівня конкурентоспроможності, формування стратегічної позиції на ринку

тощо. Інновації та інноваційні рішення – це також передумова підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання загалом.

Варто звернути увагу на те, що інновації та інноваційні рішення у сфері забезпечення полівекторного розвитку підприємств є не статичним, а динамічним явищем. Це пояснюється, зокрема, тим, що т. зв. рушійною силою інноваційних перетворень є безперервна динамічна діяльність у напрямку пошуку нових ринків збуту, аналізування поточного і майбутнього конкурентного середовища, вивчення й аналізування динамічних потреб споживачів, моніторинг інноваційних рішень конкурентів тощо. Відтак, актуалізується необхідність застосування динамічного підходу до управління інноваціями підприємств і використання поняття «інноваційна динаміка» для окреслення взаємозв'язку між інноваційними процесами та динамічністю. Це обумовлює актуальність і практичну значущість дослідження за цією тематикою.

Аналіз останніх наукових досліджень з досліджуваної проблеми та визначення питань, що не вирішені. Узагальнення теоретичного та практичного досвіду дозволяє стверджувати про постійний значний інтерес науковців до проблем забезпечення інноваційного розвитку підприємств. У цій сфері відомими є результати досліджень І. Алексєєва, І. Балабанова, В. Бандурова, Є. Бойка, Б. Буркинського, В. Василенка, В. Войцеховського, І. Галиці, В. Геєця, Н. Гончарової, Ю. Гончарова, А. Ейсмонта, В. Захарченка, С. Ілляшенка, Д. Кокуріна, О. Кузьміна, Л. Михайлової, М. Окландера, О. Орлова, А. Савчука, В. Соловйова, Л. Федулової, Н. Чухрай та ін. Попри чималі напрацювання у вказаній сфері сьогодні залишається нерозв'язаною проблема обґрунтування динамічного підходу до управління інноваційними процесами підприємств. Зазначена проблема набуває ще більшої значущості в умовах, коли для діагностування інноваційної діяльності застосовуються здебільшого статичні методики і підходи. Разом з тим, сьогодення потребує зміни традиційних підходів до управління інноваційними процесами суб'єктів господарської діяльності з акцентом на динамічний чинник. Підприємствам у цьому напрямку важливо не просто констатувати факти, а використовувати інструментарій динамічного аналізування із прогнозуванням можливих траєкторій змін інноваційного середовища.

Мета роботи. Мета роботи полягає у формуванні моделі забезпечення інноваційної динаміки підприємства, що передбачатиме виокремлення підготовчої, основної та завершальної стадій і створюватиме передумови для формування програми та реалізації заходів покращення його інноваційної позиції на ринку.

Викладення основного матеріалу дослідження. Необхідність дослідження інноваційної динаміки підприємств обумовлюється насамперед динамічністю і невизначеністю середовища функціонування. Як доведено теорією та практикою, динамічна інноваційна поведінка підприємств є визначальним чинником конкурентних переваг. Суб'єкти підприємницької діяльності повинні могли не тільки адаптуватися, інтегруватися та пристосуватись до зміни чинників інноваційного середовища, але й здійснювати постійний моніторинг своєї інноваційної позиції на ринку як і зрештою здійснювати постійний моніторинг такого середовища.

Вивчення теорії і практики, а також результати власних досліджень дають змогу представити модель забезпечення інноваційної динаміки підприємств (рис. 1). Розглядаючи окремі її елементи, слід наголосити на тому, що у центрі уваги пропонованої моделі перебуває формування програми і реалізація заходів інноваційної поведінки для покращення інноваційної позиції суб'єкта підприємницької діяльності на ринку. Це здійснюється з урахуванням діагностування сильних та слабких боків підприємства, а також ідентифікованих проблемних зон покращення такої позиції.

Причому, під інноваційною поведінкою пропонується розуміти поєднання дій та заходів інноваційного характеру, що зумовлені впливом об'єктивних та суб'єктивних чинників і спрямовані на покращення інноваційної позиції підприємства на ринку з урахуванням інтересів груп економічного впливу. У свою чергу, інноваційну позицію слід трактувати як визначене місце, яке займає підприємство в інноваційному середовищі з урахуванням просторово-часового чинника.

Сильним боком наведеної моделі забезпечення інноваційної динаміки підприємств є врахування інтересів груп економічного впливу, якими можуть бути власники, менеджери різних рівнів управління, інвестори, кредитори, органи державної влади, постачальники, конкуренти, споживачі тощо.

Розглядаючи етап ідентифікування наявного та потенційного ресурсного забезпечення усунення виявлених проблемних зон покращення інноваційної позиції підприємства, доцільно зауважити, що сам факт наявності інноваційних ресурсів в організації не є запорукою такого покращення і досягнення інноваційних конкурентних переваг. Як і у випадку конкурентної теорії, важливим є те, що підприємство робить із такими своїми ресурсами. Не слід забувати і про те, що вартість ресурсів інноваційного розвитку також є динамічним поняттям та залежить багато в чому і від динаміки інноваційного середовища.

З урахуванням положень класичної ресурсної теорії [1, с. 39], доцільно зауважити, що підприємства можуть набувати ресурсів для покращення інноваційної позиції двома основними шляхами: залучення ресурсів із зовнішнього середовища або/і генерування ресурсів у внутрішньому середовищі суб'єкта господарювання. Очевидно, що вибір оптимальної для підприємства альтернативи залежить від низки чинників, зокрема, від інвестиційних можливостей, стратегічного бачення розвитку, інформаційного забезпечення, особистісних якостей менеджерів і власників тощо.

Реалізація етапу формування планових показників покращення інноваційної позиції підприємства пов'язана із можливістю кількісного та якісного її оцінювання. Разом з тим слід наголосити на складності ідентифікування однозначного інтегрального планового індикатора, адже явище інноваційної позиції суб'єкта підприємницької діяльності є складним за своєю структурою, різнобічним і характеризується різними кількісними чи якісними оцінками. Відтак, слід вести роботу у напрямку виокремлення низки індикаторів, що найбільшою мірою враховують вплив визначальних чинників покращення інноваційної позиції підприємства.

В аналізованому аспекті доцільно наголосити на важливості дотримання обґрунтованих теорією і практикою вимог до формування системи показників оцінювання різних економічних явищ та процесів, якою є зокрема інноваційна позиція підприємства. Серед основних таких вимог слід виокремити повноту, наукову обґрунтованість, стійкість, порівняльність, комплексність, динамічність, інтегрування, логічність тощо [2-4]. Окрім того, однозначно можна погодитись із твердженням Л. Костирко [5, с. 82], згідно якого автор наголошує на важливості забезпечення динамічності структури індикаторів оцінювання, що пов'язано, зокрема, із різними об'єктами та завданнями дослідження.

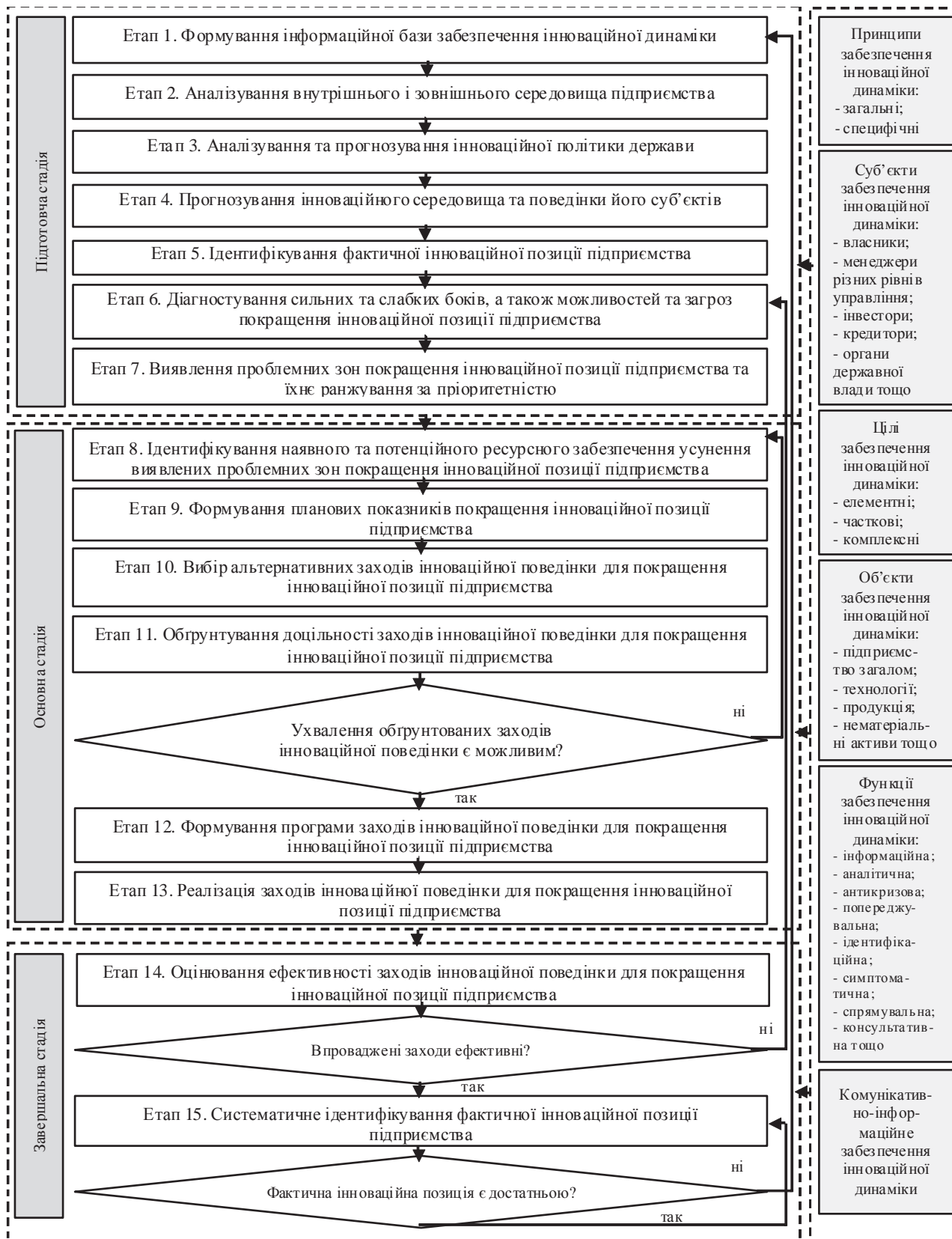

Рис. 1. Модель забезпечення інноваційної динаміки підприємств

Джерело: розроблено автором

Етап формування планових показників покращення інноваційної позиції підприємства є вхідним етапом для вибору альтернативних

заходів інноваційної поведінки, обґрунтування доцільності їхнього здійснення, а також об'єднання низки таких заходів у програму заходів. Як наслідок, реалізація цих заходів інноваційної поведінки є останнім етапом основної стадії забезпечення інноваційної динаміки суб'єктів підприємницької діяльності. Слід наголосити на тому, що у зв'язку із індивідуальністю підприємств перелік можливих заходів їхньої інноваційної поведінки також різнитиметься і залежатиме багато в чому від їхніх можливостей, ресурсного забезпечення, встановлених цілей тощо.

Враховуючи наведені у роботі Д. Гергерта та Д. Артем'єва [6, с. 9] положення, слід зауважити, що узагальнено під час ухвалення заходів інноваційної поведінки доцільно враховувати не тільки очікуваний їхній вплив на споживачів, а й прогнозувати очікувану реакцію конкурентів. На основі здобутків теорії конкуренції можна стверджувати, що такі заходи інноваційної поведінки загалом є подібними до конкурентних заходів чи стратегій. Відтак, суб'єкти підприємницької діяльності для покращення своєї інноваційної позиції можуть ухвалювати інноваційні рішення для входження в незайняті ринкові ніші, для пристосування до конкретної групи споживачів, для кращих дій порівняно з конкурентами (наприклад, у напрямку формування асортименту чи цінової політики), для слідування за лідером, для ведення агресивної політики зростання чи для створення власного іміджу [7, с. 75-76]. Формування підприємствами програми заходів інноваційної поведінки можна вважати складним завданням, яке вимагає вирішення багатокритеріальної задачі з низкою обмежень.

Завершальна стадія у наведеній моделі забезпечення інноваційної динаміки підприємств передбачає низку робіт у сфері оцінювання ефективності впроваджених заходів інноваційної поведінки для покращення інноваційної позиції суб'єктів підприємництва, а також систематичний моніторинг такої позиції, що за певних умов може стати передумовою повернення до першого етапу – формування інформаційної бази забезпечення інноваційної динаміки і послідовної реалізації усіх подальших етапів. Слід зауважити, що оцінювання ефективності впроваджених заходів інноваційної поведінки є також комплексом робіт, які, зокрема, передбачають ідентифікування рівня досягнення встановлених цілей, а також сформованих на попередніх етапах планових показників покращення інноваційної позиції. Загалом, для оцінювання можна використовувати відомі у теорії і практиці

індикатори, зокрема, кількісні та якісні; фінансові та нефінансові; агреговані та одиничні; часткові та інтегральні; планові та фактичні; абсолютні та відносні; ключові та допоміжні; ретроспективні, поточні та перспективні; на певну дату чи за певний період тощо [8, с. 48; 9, с. 140]. Склад та структура цих показників залежить в першу чергу від об'єктів забезпечення інноваційної динаміки, якими можуть бути як підприємство загалом, так і технології, продукція, нематеріальні активи тощо.

В аналізованому аспекті цікавими є результати дослідження О.Є. Кузьміна та В.Й. Жежухи [10, с. 38-45], у якому автори розглядають сучасні підходи до ідентифікування показників інноваційності різних економічних явищ, процесів і діяльності підприємств, наводячи зокрема підхід згідно Європейських таблиць відповідності (European innovation scoreboard – EIS), методологію Європейської Комісії (показники рушійних сил інновацій, створення знань, інновацій та підприємництва, впровадження інновацій та інтелектуальної власності), підхід Світового Банку (Knowledge assesment methodology), методику Національного наукового фонду США (NCF) (чотири групи вхідних показників і одна група вихідних) тощо.

Розглядаючи у наведеній моделі забезпечення інноваційної динаміки підприємств блок функцій цього процесу, слід звернути увагу на те, що перелік цих функцій може бути різноманітним. Разом з тим, з-поміж них на підставі огляду й узагальнення літературних джерел, а також результатів проведених власних досліджень слід виокремити такі, як інформаційна, аналітична, попереджувальна, антикризова, ідентифікаційна, спрямовувальна та консультативна.

Розглядаючи блок комунікативно-інформаційного забезпечення інноваційної динаміки підприємств, варто також наголосити на необхідності вирішення комплексу складних і різновекторних завдань, що включають, зокрема: створення відповідного інформаційного середовища; забезпечення інформаційної взаємодії як в межах підприємства, так і з зовнішнім середовищем; формування механізму взаємовпливу функцій інформаційного-комунікаційного управління; планування, організування, контролювання та регулювання відповідних інформаційних потоків; забезпечення своєчасності надходження усієї необхідної інформації; оптимізування управлінських рішень в системі комунікативно-інформаційного забезпечення інноваційної динаміки тощо.

Забезпечення інноваційної динаміки підприємств повинно здійснюватися на основі обґрунтованих базових положень, які можна ідентифікувати як принципи. Вивчення теорії і практики дає змогу такі принципи узагальнено типологізувати на загальні та специфічні.

Цілі забезпечення інноваційної динаміки можна окреслити як очікувані результати від реалізації цього процесу. Очевидно, що такі цілі багато в чому залежатимуть від суб'єктів, якими, як зазначалось вище, можуть бути власники, менеджери різних рівнів управління, інвестори, кредитори, органи державної влади тощо. Разом з тим, узагальнено цілі забезпечення інноваційної динаміки можна систематизувати на елементні, комплексні та часткові. Елементні цілі пов'язані з окремими елементами виробничо-господарського процесу суб'єктів підприємницької діяльності і можуть, як приклад, стосуватись окремих елементів технологічного процесу, системи управління, конкурентоспроможності продукції тощо. Часткові цілі забезпечення інноваційної динаміки можуть стосуватись напрямів діяльності підприємств (постачання, виробництва, збуту, зовнішньоекономічної діяльності, логістики, обліково-фінансової сфери тощо). У свою чергу, комплексні цілі спрямовані на забезпечення інноваційної динаміки підприємства загалом.

Висновки. Таким чином, для забезпечення інноваційної динаміки підприємства повинні акцентувати увагу на важливості інноваційної моделі розвитку та більш активно залучатись у використання можливостей зовнішнього середовища. Необхідно заглиблюватись у процеси більш ретельного оцінювання фактичної інноваційної позиції підприємства, виявлення проблемних зон її покращення, а також формування програми перспективних заходів інноваційної поведінки. Забезпечення інноваційної динаміки на підприємствах повинно бути безперервним динамічним процесом.

Представлена модель забезпечення інноваційної динаміки підприємств передбачає виокремлення підготовчої, основної та завершальної стадій, враховує вплив інноваційного середовища, а також відображає взаємозв'язок між інноваційною позицією та заходами інвестиційної поведінки суб'єкта підприємницької діяльності, що в сукупності створює передумови для формування програми і реалізації заходів покращення його інноваційної позиції на ринку.

Перспективи подальших розвідок за проблемою повинні полягати у виокремленні індикаторів, що найбільшою мірою враховують вплив визначальних чинників покращення інноваційної позиції підприємства у представленій моделі забезпечення інноваційної динаміки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Войтехович Е.Н. К вопросу об интеграции ресурсной теории и конкурентной динамики [Текст] / Е.Н. Войтехович // Современные тенденции в экономике и управлении. – 2012. – №13-1. – С. 38-43.
2. Жежуха В.Й. Методологічні положення з формування системи показників діагностики інноваційної складової технологічних процесів промислових підприємств [Текст] / В.Й. Жежуха // Бізнес Інформ. Науковий журнал. – 2014. – №1. – С. 204-208.
3. Melnyk O.G. Conceptual framework for express diagnostic analysis of industrial enterprises [Текст] / Melnyk, O.G., Kuzmin, O.I., Grom'yak, O.B. // Actual Problems of Economics. – 2014. – №1 (151). – С. 193-202.
4. Меркулов Н.Н. Научно-технологическая деятельность: инновационный аспект: [монография] / Научн. ред.: д.э.н., проф. В.И. Захарченко. – Одесса: Астропринт, 2007. – 120 с.
5. Костирко Л.А. Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства: [монографія] / Л.А. Костирко – [2-ге вид., перероб. і доп]. – Харків: Фактор, 2008. – 336 с.
6. Гергерт Д.В. Конкурентная динамика: истори, тенденции и перспективные исследования. Методологический обзор [Текст] / Д.В. Гергерт, Д.Г. Артемьев // Ars Administrandi. – 2014. – №3. – С. 5-15.
7. Кобец Е.А. Влияние конкурентных преимуществ на выбор конкурентной стратегии предприятия [Текст] / Е.А. Кобец // Известия Южного федерального университета. Технические науки. – 2006. – №10. – Т. 65. – С. 73-77.
8. Мельник О.Г. Системи діагностики діяльності машинобудівних підприємств: полікритеріальна концепція та інструментарій: [монографія] / О.Г. Мельник. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – 344 с.
9. Песьякова Т.Н. Классификация показателей эффективности промышленных комплексов [Текст] / Т.Н. Песьякова // Молодой ученый. – 2012. – №1. – Т.1. – С. 139-141.
10. Кузьмін О.Є. Показники інноваційності економічних явищ, процесів і діяльності підприємств: досвід економічно розвинених країн [Текст] / О.Є. Кузьмін, В.Й. Жежуха // Теоретичні та прикладні питання економіки: збірник наукових праць. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. – Вип. 19. – С. 38-45.